

MUSICAL EDUCATION OF CHILDREN IN PRESCHOOL INSTITUTIONS: SIGNIFICANCE AND SPECIFICITY

Dragana Cicović Sarajlić

University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Arts, Serbia, dsarajlic@gmail.com

Ester Milentijević

University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Arts, Serbia, ester.milentijevic@pr.ac.rs

Teodora Kragović

University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Arts, Serbia, teodora.kragovic@art.pr.ac.rs

Abstract: The paper discusses the significance and specifics of musical education of children in preschool institutions. The goal is to show that musical education is an indispensable part of the preschool educational process and that music, with its expressive elements - rhythm, melody, tempo, dynamics, structure, as well as other components of musical expression, significantly contributes and influences the all-round development, especially musical development of children of this age. Given that the period of early childhood is very rich in creative potential, the task of the preschool institution is to provide conditions and incentives that will provide the opportunity for children to develop their abilities to their maximum level. Appreciation of the specificity and individual characteristics of each child is a condition for successful educational work, which must be carried out in accordance with the Rulebook on General Basics of the preschool program. In this regard, special attention was paid to the analysis of this document, which, taking into account the age characteristics of children, interconnected units: Basics of the care and education program for children aged six months to three years, Basics of the care and education program for children aged three years to inclusion in the preparatory program for school and The preparatory preschool program. The paper discusses the contents of musical activities and methodical instructions for the realization of musical contents suitable for the age of preschool children.

Keywords: musical education, preschool institutions, preschool education program, musical activities, correlation between activities

МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ ДЈЕЦЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА: ЗНАЧАЈ И СПЕЦИФИЧНОСТИ

Драгана Цицовић Сарајлић

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Факултет уметности, Србија, dsarajlic@gmail.com

Естер Милентијевић

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Факултет уметности, Србија, ester.milentijevic@pr.ac.rs

Теодора Краговић

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Факултет уметности, Србија, teodora.kragovic@art.pr.ac.rs

Сажетак: У раду се говори о значају и специфичностима музичког васпитање дјеце у предшколским установама. Циљ је да се укаже да је музичко васпитање неизоставан дио предшколског васпитно-образовног процеса и да музика својим изражајним елементима – ритмом, мелодијом, темпом, динамиком, структуром, као и осталим компонентама музичког израза, значајно доприноси и утиче на свестрани, а посебно музички развој дјеце овог узраста. С обзиром да је период раног дјетињства веома богат креативним потенцијалима, задатак предшколске установе је да обезбједи услове и подстицаје који ће пружити могућност да дјеца своје способности развију до њиховог максималног нивоа. Уважавање специфичности и узрастних карактеристика дјеце предшколског узраста услов је успјешног васпитно-образовног рада који се мора одвијати у складу са *Правилником о општим основама предшколског програма*. У вези са тим, посебна пажња је посвећена анализи овог документа који се састоји из три међусобно повезане цјелине: Основе програма његе и васпитања дјеце узраста од шест мјесеци до три године, Основе програма његе и васпитања дјеце узраста од три године до укључивања у припремни програм за школу и Припремни предшколски

програм. У раду се разматрају садржаји музичких активности и методичка упутства за реализацију музичких садржаја примјерених узрасту дјеце предшколског узраста.

Кључне ријечи: музичко васпитање, предшколске установе, програм предшколског васпитања, музичке активности, корелација међу активностима

1. УВОД

Предшколско васпитање и образовање, као дио јединственог васпитно-образовног система, је процес раног учења и формирања личности дјетета од рођења до поласка у школу. Током историје, бројни научници својим истраживањима и ставовима указују на чињеницу да је рано дјетињство веома значајан период за стицање најразличитијих знања и вјештина, и да представља темељ за усвајање нових знања током цјеложивотног образовања (Коменски, 1946; Радош Мирковић, 1986; Каменов, 1999). Период раног дјетињства веома је богат креативним потенцијалима, због чега га треба максимално искористити кроз васпитање у циљу подстицања свестраног развоја дјетета. Подстицање „свеобухватног развоја детета, биће неповратно изгубљен“ (Milić, 2016: 231) ако се тај период смислено и континуирано не искористи. Задатак предшколске установе јесте да сваком дјетету обезбједи услове и подстицаје за развој важних, разноврсних и осмишљених активности које ће дјети пружити могућност да развију своје потенцијале и способности до њиховог максималног нивоа. Већ на том узрасту дјети треба омогућити „да се играју, практично, конструктивно и стваралачки делују, комуницирају и сарађују са вршњацима и одраслим особама у установи и ван ње“ (Правилник, 2006: 2). Овакве ставове свакако треба имати у виду и када је у питању музичко васпитање које је неизоставан дио предшколског васпитно-образовног процеса.

Психолози и музички педагози се слажу у мишљењу да музичко васпитање дјеце од најранијег узраста има изузетан значај, те је љубав према музици потребно његовати и развијати још од рођења дјетета. Музика својим изражајним елементима – ритмом, мелодијом, темпом, динамиком, структуром, као и осталим компонентама музичког израза, доприноси и утиче на свестрани, а посебно музички развој дјеце. Музика као „средство комуникације, мотивације, изражавања и подстицаја има за финални циљ обликовање појединца који ће научити да слуша, ствара, мисли и изрази себе и музиком свој живот оплемени“ (Ивановић, 2007). Не постоји област у којој музика „у најширем смислу значења појма музике, не може да се искористи као подстицајни васпитно-образовни катализатор, почев од окупљања деце у вртићу, преко слободних и усмерених активности, затим формирања хигијенско-вољних навика, па све до одласка кући“ (Јеремић, 2012: 99–100). Музичко васпитање дјеце започиње са упознавањем музике и њене основне терминологије кроз игру, на њима близак и природан начин, те „доприноси не само музичком развоју деце, већ и развијању интересовања и пажње, успостављању контакта на релацији васпитач-дете и у међусобном односу деце; омогућава ново социјално искуство, развој емоционалног живота деце, подстиче на језичке, моторичке и интелектуалне и стваралачке активности; доприноси неговању и развоју естетских осећаја, као и моралних особина“ (Павловић, Цицковић Сарајлић, 2018: 310). Музичко васпитање у предшколским установама има за циљ да код дјетета развије интересовање и љубав према музици, с тога је неопходно „подстицати музичке способности код детета и оспособљавати га да музику доживи, схвати и постане њен познавалац“ (Milić, 2016: 233).

Музичким активностима започиње се процес обликовања естетске перцепције умјетности и пружа могућност за развој музичких способности – слуха, гласа, осећаја за ритам и мелодију, музичка меморија. Уско су повезане са другим активностима и подручјима, те музика представља и „средство развоја стваралачког идентитета у којем дјете добија могућност спознајног, социјалног и емотивног развоја“ (Видулин, 2016: 225). Музичке активности доприносе стварању ведре атмосфере, спонтаној и топлој комуникацији између дјеце, а током првих дана одвајања од породице и боравка у вртићу, ведре и веселе музика доприноси опуштању и прилагођавању дјеце новом амбијенту и окружењу.

Битно је истаћи да је коришћење дјечијих укупних потенцијала за развоја музичких способности могуће остварити само ако су музичке активности (певање, свирање, слушање музике, музичке игре и дјечје музичко стваралаштво) примјерене дјечјем узрасту и психо-физичким могућностима, добро осмишљене и правилно спроведене. Поред тога, потребно је водити рачуна о специфичностима и индивидуалним карактеристикама сваког дјетета, што је услов успјешног васпитно-образовног рада који се мора одвијати у складу са *Правилником о општим основама предшколског програма* (Правилник, 2006).

2. МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

Програм рада предшколских установа изложен је у документу *Правилник о општим основама предшколског програма* (2006), који доноси Национални просветни савет. Истовремено, да би рад са дјецом био прилагођен условима у којима предшколска установа дјелује, као и потребама, могућностима и

интересовањима дјече, свака предшколска установа доноси сопствени предшколски програм, полазећи од *Опитних основа предшколског програма* (Правилник, 2006). Уважавајући узрасне карактеристике дјече, *Правилник* се састоји из три међусобно повезане цјелине: Основе програма неге и васпитања деце узраста од шест месеци до три године, Основе програма неге и васпитања деце узраста од три године до укључивања у припремни програм за школу и Припремни предшколски програм.

2.1. Основе програма неге и васпитања деце узраста од шест месеци до три године

Њега и васпитања дјече узраста од шест до 12 мјесеци детаљно се разматра у оквиру следећих области: њега дјече, социјално-емоционални односи, игра, моторичке, сензорно-перцептивне, музичко-ритмичке, интелектуалне и језичке активности. У оквиру музичко-ритмичких активности, указује се на следеће: основни циљ музичких активности са дјецом у првој години живота је стварање и одржавање ведрога расположења, што је предуслов за развијање њихових интересовања за ствари и појаве из непосредне околине и за учествовање у активностима; првим играма гласом треба подражавати извођење кратких мотива на различите неутралне слоге (на, ла, ма, ба и сл.) што уз одмјерену мимику дјете мотивише на обликовање гласова и покушај изговора појединих слогова и ријечи; дјеци треба омогућити повремено слушање музике инструменталног карактера, али и пјевање једноставних мелодија и текстова у директном обраћању једном дјетету; цупкање, њихање тјела (шetalо-петало), плескање длановима (таши-таши), свирање звечкама и пјевушење тонова (најчешће по два у низу) први су покушаји исказивања средствима музичког израза, које сестра-васпитач треба да његује јер су ове игре, најчешће, израз задовољства (Правилник, 2006: 6).

Њега и васпитање дјече узраста од 12 до 18 мјесеци сагледавају се кроз исте области као и у претходној узрасној групи, уз једну додатну област – причање дјеци и драматизација. Препоруке везане за музичко-ритмичке активности у овој узрасној доби дјече су следеће: звуцима звечки и звучних играчака различитих облика, боја, звучне висине и јачине, буде се дјечја интересовања и развија пажња; пјевањем једноставних пјесама о животињама, предметима и појавама из околине, дјеца се подстичу да имитирају животиње гласом или покретом, плескају или се крећу у ритму музике коју слушају; извођењем музичких мотива на металофону или ксилофону, обогаћују се музички утисци различитим бојама звука и развија се интересовање за манипулисање батићима при свирању; дјеца се уче да и сама ударом батића о металофон производе звукове, повлачењем конопца или отварањем поклопца самостално активирају музичке кутије или се играју са играчкама у облику музичких инструмената (Правилник, 2006: 9).

Њега и васпитање дјече узраста од 18 до 24 месеца поред већ постојећих области у претходним категоријама, у овој предвиђа и област графичко-ликовне активности. Богатије и разноврсније музичко-ритмичке активности треба да омогуће да дјеца: прате садржај једноставне пјесме којом се развија његова пажња, богати ријечник, разумије говор; пјесмама различитог садржаја и карактера упознају поједине предмете и појаве; слушају музику одговарајућег жанра, којом се ствара одређено расположење – смирује и припрема за спавање или подстиче на кретање уз музику (игру) што је омиљена дјечја активност нарочито ако им се придружи сестра васпитач, коју имитирају. За ову врсту подстицања подесна је музика играчког карактера, умјереног темпа и динамике (мале игре из балета у оркестарском извођењу, игре из свита за клавир, игре наших народа и слично). Усмјеравање дјече да на музичке подстицаје реагују игром или одређеним покретима, доприноси развијању осјећаја за ритам па је пожељно комбиновати овакве и сличне утиске и стимулације музиком (Правилник, 2006: 13).

Њега и васпитање деце узраста од 24 до 36 месеци препоручује следеће музичко-ритмичке активности: удараљкама различитих звучних боја подстицати дјечје жеље за кретањем и утицати на склад њихових покрета са темпом извођења; његовати сигурност и спретност кретања уз музику вокалног и инструменталног карактера; изговарати кратке бројалице уз подстицање дјече да и она плескањем или свирањем штапићима, трианглом или неком другом удараљком подржавају ритам изговора бројалице, што доприноси развијању осјећаја за ритам и спретности при извођењу; израђивати, у заједничкој игри са дјецом, већи број оригиналних звечки од различите амбалаже и потом их користити при свирању; подстицати интересовање и његовати способност разумјевања карактера музички једноставних, а вриједних дјела народне и умјетничке музике; повезивати покрете, пјевање и говор у једноставне драмске игре, што доприноси бољем разумјевању говора, слободи исказивања и развијању жеља и навике за дружење; његовати игре уз музику (игре у паровима или у колу), уз слободно обликовање покрета и пантомимичко приказивање текстуалног садржаја пјесме, чиме се подстиче дружење и заједништво у активностима и доприноси стварању пријатне климе у групи, топлини односа између дјече и дјече и сестаре-васпитача (Правилник, 2006: 18).

2.2. Основе програма неге и васпитања деце узраста од три године до укључивања у припремни програм за школу и Припремни предшколски програм

За узраст дјеце од напуњене треће године до пет и по година и дјеце која похађају предшколски програм који ће их припремити за школу, предвиђена су два модела предшколског васпитања и образовања, познати под називима модел А и модел Б. Имајући у виду обавезно укључивање дјеце у припремни предшколски програм годину дана пред полазак у школу, ови модели се задржавају и осавременењују.

У оквиру *Општих основа предшколског програма* нису дате прецизне смернице за музичко васпитање. Остављена је слобода предшколским установама да доносе сопствени предшколски програм, полазећи од *Општих основа предшколског програма* и на тај начин прилагоде рад са дјецом општим условима предшколске установе, потребама и могућностима дјеце. На овај начин васпитачима се даје могућност да приликом израде програма полазе од способности, интересовања и потреба дјеце у васпитној групи. Уз овакав начин израде програма и планирање активности учешће васпитача, дјеце и свих других учесника у васпитно-образовном раду је веће, што се повољно одражава на резултате васпитно-образовног рада. Такође, „садржаји укомпоновани у циљеве и задатке, као и идеје за организовање активности деце, у већој мери се могу прилагодити локалним условима него класични програми структурирани по угледу на школске програме, а захтевају и више личне иницијативе васпитача у процењивању ситуација у којима ће се остваривати и њиховом прилагођавању деци са којом раде“ (Правилник, 2006: 25).

Модел А представља отворени систем васпитања и акционо развијање програма у складу са дјечјим интересовањима, док модел Б има „карактеристике когнитивно-развојног програма и разрађене васпитно-образовне циљеве, задатке васпитача и типове активности међу којима васпитач може да бира и разрађује их зависно од потреба, могућности и интересовања деце“ (Правилник, 2006: 21). Модел А, односно отворени систем васпитања подразумева да предшколска установа „буде место смисаоног живљења за децу и скуп прилика и могућности за њихов целовит лични развој, а не место где се деца припремају за неке одабране задатке будућег живота“ (Правилник, 2006: 29). Предшколска установа треба да буде отворена према породици и средини и дјечјим искуствима ван ње. Њиме се прати дјечје интересовање и способности, те се на основу тога планира, врједнује и документује дјечји развој. За предшколске установе које раде по моделу А нису дате јасне смјернице везане за музичко васпитање. Модел Б подразумева традиционални систем васпитања са разрађеним васпитно-образовним циљевима, задацима васпитача и типовима активности које васпитач бира и разрађује у зависности од дјечјих способности и интересовања. У пракси је могућа комбинација оба модела, а на предшколским установама и појединцима је да одлуче за који модел ће се одредити.

3. САДРЖАЈИ МУЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

Програм свих узрастних група обухвата следеће музичке активности: музичко извођење (пјевање, свирање и извођење музичких игара), слушање музике и дјечје музичко стваралаштво. Нови музички садржаји се обрађују кроз усмјерене активности, док се утврђивање и увежбавање врши како у оквиру усмјерене тако и у оквиру слободне активности. Све форме рада захтјевају темељну и одговорну припрему васпитача, што је предуслов за успјешну реализацију свих васпитно-образовних задатака. Важно је напоменути да приликом реализације једне музичке активности треба прожимати различите музичке садржаје: бројалице, пјесме, музичке игре, слушање музике, свирање на дјечјим музичким инструментима и музичко стваралаштво. Исто тако, при планирању музичких активности посебно треба водити рачуна о могућностима корелације музике са осталим васпитно-образовним подручјима.

У млађој, средњој и старијој узрастној групи, музичка активност се одржава једном недељно, док се увежбавање и утврђивање музичких садржаја врши и кроз слободне активности. Трајање музичких активности је различито, у зависности од узраста дјеце. У млађој групи трају од 10 до 15 минута, у средњој 20 минута, док у старијој групи могу трајати до 30 минута.

3.1. Музичко извођење (пјевање, свирање и музичке игре)

Пјевање је за дјецу најдража и најприступачнија активност. Пјевање дјечјих пјесама је „најраширенији облик музицирања деце предшколског узраста, који утиче на развој музичких способности: слуха, ритма, културе гласа и вештине певања, али и других особина у формирању свестране дјечје личности“ (Ђурковић Пантелић, 1998: 100). Поред тога, пјевање пјесама доприноси богаћењу рјечника, позитивно утиче на расположење, ослобађа напетости, дјеца уче да исказују и контролишу своје емоције и слично. Приликом одабира пјесама и бојалица које ће дјеца изводити, потребно да је да васпитач узме у обзир интересовања и психо-физичке могућности сваког дјетета појединачно. Пјесме треба да буду једноставније ритмичко-мелодијске структуре, умереног темпа, ведрога и живахног карактера и лаке за памћење. Текст пјесме мора бити прилагођен дјечјем узрасту, њиховим могућностима и интересовањима. Не смије бити превише дуг или

да садржи ријечи које дјеца не разумеју и не могу да изговоре. Тематика је најчешће посвећена природи, животињама, другарству, породици, годишњим добрима, ликовима из омиљених прича и бајки, и слично. Мелодија пјесме треба да буде пјевљива и лака за памћење, без већих и честих скокова и опсега који је у складу са дјечјим могућностима. Избор пјесама треба да обухвати народне и дјечје умјетничке пјесме свога и других народа. Приликом обраде пјесама текст и мелодија се уче истовремено.

Свирање на инструментима Орфовог инструментарија дјеца за кратко вријеме успешно савладавају с обзиром да су ови инструменти веома лаки за руковање. У раду са дјецом предшколског узраста од ритмичких инструмената се користе: штапићи, звечке, мали бубањ, чинели, триангл и даире. На њима се могу изводити: јединица бројања, наглашени и ненаглашени дијелови такта, ритам пјесме или бројалице, разни звучни ефекти којима се дочарава одређена атмосфера у пјесми итд. Од мелодијских инструмената у употреби су металофон и ксилофон, на којима дјеца могу импровизовати мелодије по слуху, док васпитач користи блок флауту. Након усвајања пјесме или бројалице, приступа се увјежбавању ритмичке пратње, по слуху. За предшколски узраст најчешће се осмишљавају аранжмани за два различита инструмента. Поступак рада у савладавању ритма је следећи: пошто се бројалица или пјесма науче по слуху, цјела група савладава ритам прве дионице тапшањем дланом о длан, уз пјевање. Цјела група затим увјежбава и ритам друге дионице ударајући оловком о сто. Након тога дјеца се дјеле у двије групе. Једна група увјежбава ритам прве а друга група увјежбава ритам друге дионице, увијек уз пјевање. Затим се обје дионице изводе заједно. Када је аранжман навјежбан, васпитач дјецу даје инструменте. Слиједи увјежбавање са инструментима. Приликом утврђивања аранжмана дјеца могу међусобно размењивати инструменте.

Музичке игре су игре у којима је музичка мисао покретач и носилац свих радњи које се збивају у игри. Оног тренутка кад се дјете креће, тапше рукама или свира на ритмичким инструментима пјесма постаје игра, „јер дете ужива у складу мелодије, ритма и сопственог покрета. Делећи радост музицирања са другом децом, дете осећа сигурност и припадност групи, а они су неопходни за његов социјални развој“ (Јечменић, 2015: 39). Приликом одабира музичких игара треба водити рачуна о прилагођености дјечјем узрасту, карактеру игре и постављеном циљу. Такође, прије првог извођења одређене музичке игре потребно је извршити извјесне припреме, и то: „упознати децу с називом игре и текстом песме коју ће потом научити да певају (показати слику животиње или играчку); кратко објаснити и показати шта и како треба да се игра; обрадити покрете део по део, па тек онда прећи на игру у целини (уз песму)“ (Јечменић, 2015: 39). Музичке игре се деле на: игре са пјевањем, игре уз инструменталну музику, дидактичке музичке игре и музичке драматизације. Игре са пјевањем су покретне игре које се изводе без инструменталне пратње. Значајне су за развој говора, гласа, осјећаја за ритам, памћења, моторичких способности, а доприносе и развоју естетских критеријума и социјалне интеракције са другима. Игре са певањем се обрађују на исти начин као песме или бројалице. Игре уз инструменталну музику се изводе уз једноставне кораке и кореографију прилагођену могућностима дјете. Уз ове игре дјеца покретима изражавају њен карактер или изражајне елементе, осмишљавају покрете који су одраз њиховог доживљавања музике и способности да својим покретима то и изразе. Приликом увјежбавања, дјеца кораке усвајају по дијеловима, уз бројање и прво без, а затим уз инструменталну пратњу. Дијелови се затим спајају и увјежбавају као цјелина (Ђурковић Пантелић, 1998). Дидактичке музичке игре су врста музичких игара са утврђеним правилима. Ове игре омогућавају дјецу да несвјесно савладају одређене ритмичко-мелодијске појмове, као и појмове који се односе на динамику, темпо, карактер итд. Свака игра има одређени циљ и образовни задатак који треба остварити (савладавање одређеног ритмичког или мелодијског проблема, препознавање разних извора звука, дјечјих инструмената, боје гласа и друго). Музичке драматизације су најзанимљивији али и најзахтјевнији вид музичких игара. Њихово извођење захтјева припрему на нивоу корелације више усмјерених активности: музичког и физичког васпитања, ликовне културе, српског језика, познавање природе. За извођење музичких драматизација неопходно је увјежбати пјесму, мимичке и сценске покрете, припремити костиме и сцену, увјежбати хор и оркестар. Потребно је да васпитач дјецу најприје упозна са причом у цјелини, те да им након тога подјели улоге. Улоге сва деца усвајају понављањем приче. Васпитач бира драматизације које су у складу са могућностима узрастне групе и дјечјим интересовањима.

3.2. Слушање музике

Слушање музике је, уз пјевање и свирање, најзаступљенија музичка активност у предшколским установама. Уз родитеље, васпитач је личност која највише утиче на формирање музичког укуса дјете. Он је тај који бира музику, прилагођава је узрасту и могућностима дјете, организује активност, усмјерава и води разговор, допуњује дјечије утиске итд. Само музиком која је доступна дјечијем схватању и интересовању може се развити способност њиховог реаговања на музичке подстицаје, научити их да свјесно запажају најважније елементе музичког изражавања, формирати њихов музички укус и развити трајну љубав према музици. Због тога је неопходно да се васпитач придржава тачно утврђених критеријума при избору композиције за

слушање. Поред одређене умјетничке вриједности, одабрана композиција мора својим садржајем, тежином, музичким изразом и трајањем одговарати интелектуалним, емотивним и музичким способностима дјете. Биће то, прије свега, вокална и вокално-инструментална музика, гдје ријечи у знатној мјери олакшавају разумјевање музике. То су кратке композиције (трајања 2–3 минуте), мелодијски допадљиве, ритмички и динамички изражајне, јасне формалне структуре и лаке за памћење. Када је у питању инструментална музика и ту треба почети са кратким музичким комадима, музичким минијатурама и другим композицијама писаним за различите соло инструменте. Постепено се уводе и композиције сложенијег садржаја и нешто дужег трајања. Одабрану композицију васпитач мора добро упознати и анализирати: „прво обраћа пажњу на карактер композиције, врсту инструмената или гласова који се чују у њој, темпо и динамику а затим размишља о садржају и могућностима повезивања изабране музике са осталим васпитно-образовним подручјима“ (Ђурковић Пантелић, 1998: 124). Поред тога, важан је избор методе, основних и помоћних средстава. Слушање музике у предшколском узрасту се одвија на два начина. Први је „пасивно слушање пажљиво одабране музике, у одређеним тренуцима и ограниченог трајања током опуштања и слободне игре. У други спада слушање музике праћено изражавањем дечјег доживљаја или скретањем пажње на поједине музичке елементе“ (Соколовић Игњатовић, 2019: 45). Своје утиске, осим кроз разговор, дјеца могу исказати литерарним и ликовним изражавањем, а уз композиције плесног карактера могу импровизовати покрете. Тако се постепено приближава циљу да музика сама „прича“ дјеци, а они слушају њен говор са пажњом, разумјевањем и радошћу.

3.3. Дјечје музичко стваралаштво

Један од основних циљева и задатака васпитно-образовног рада у предшколским установама јесте развијање свестрано оријентисане стваралачке личности. Дјечје музичко стваралаштво може се испољавати на различите начине, а неки од њих су: *Стваралачко пјевање* које представља свако спонтано дјечје пјевање. Може се испољити у различитим ситуацијама и играма. Да би дјете стварало потребно је да атмосфера буде пријатна, као и да васпитач подстиче и мотивише дјете за учешће у стваралачком пјевању (да пјева лутки или меди док се игра, док посматра кишу или снијег, док је у шетњи итд.); *Импровизација покрета уз музику* је најзаступљенији облик дјечјег стваралаштва у којем дјеца уз пјесме које пјевају или уз инструменталну музику коју слушају осмишљавају одговарајуће покрете. Дјеца свакодневно импровизују покрете уз музику и то представља дио њихових потреба у сваком тренутку. Дјеца млађег узраста најрадије опонашају кретања и покрете ликов из животињског свијета, док дјеца старијег узраста најрадије опонашају јунаке из цртаних филмова; *Импровизација ритмичке пратње* је вид дјечјег стваралаштва који подразумева осмишљавање и извођење ритмичке пратње на инструментима Орфовог инструментарија уз већ научене пјесме и бројалице; *Ликовно изражавање под утиском музике* подстиче стваралачке способности дјеце у ликовној уметности. Оно се јавља спонтано у свим облицима музичког стваралаштва. Ликовна изражавања под утиском музике су веома драгоцјена и помажу бољем разумјевању дјечјих доживљаја приликом слушања инструменталних дјела програмске музике. Јасније се стиче увид у њихово расположење, осјећања, разумјевање музике итд. Са дјецом из старијих узрастних група васпитач може разговарати о цртежима: како су настали, шта их је из композиције инспирисало да нацртају исти (мелодија, темпо, инструменти и сл.); *Импровизација ритмичко-мелодијских цјелина* се може у корелацији са српским језиком практиковати у припремној групи. Дјеца уз помоћ васпитача стварају мелодију на текст претходно научене пјесме. Исто тако, импровизација на једноставне мелодије се може одвијати кроз ритмичко-мелодијске допуњаљке и стварањем мелодије на задати текст. Ритмичко-мелодијске допуњаљке представљају дијалог између дјеце и васпитача који има за циљ да дјеца осјете логику повезивања тонова у мелодији.

4. ЗАКЉУЧАК

Музичко васпитање дјеце од најранијег узраста има изузетан значај, те је љубав према музици потребно његовати и развијати још од рођења дјетета. Музика својим изражајним елементима доприноси и утиче на свестрани, а посебно музички развој дјеце. Музичким активностима започиње се процес обликовања естетске перцепције умјетности и пружа могућност за развој музичких способности – слуха, гласа, осјећаја за ритам и мелодију, музичка меморија. Коришћење дјечијих укупних потенцијала за развоја музичких способности могуће је остварити само ако су музичке активности примјерене дјечјем узрасту и психо-физичким могућностима, добро осмишљене и правилно спроведене. Поред тога, потребно је водити рачуна о специфичностима и индивидуалним карактеристикама сваког дјетета, што је услов усјешног васпитно-образовног рада. Само музиком која је доступна дјечијем схватању и интересовању може се развити способност њиховог реаговања на музичке подстицаје, научити их да свјесно запажају најважније елементе музичког изражавања, формирати њихов музички укус и развити трајну љубав према музици. У оквиру програма рада који је изложен у *Основама програма неге и васпитања деце узраста од шест месеци до три*

године детаљно се разматрају садржаји музичко-ритмичких активности и дају јасне смјернице за њихову успјешну реализацију. За узраст дјеце од напуњене треће године до пет и по година и дјеце која похађају предшколски програм нису дате прецизне смернице за музичко васпитање. Остављена је слобода предшколским установама да доносе сопствени предшколски програм, полазећи од *Опитних основа предшколског програма* и на тај начин прилагоде рад са дјецом општим условима предшколске установе, потребама и могућностима дјеце. На овај начин васпитачима се даје могућност да приликом израде програма полазе од способности, интересовања и потреба дјеце у васпитној групи. Уз овакав начин израде програма и планирање активности учешће васпитача, дјеце и свих других учесника у васпитно-образовном раду је веће, што се повољно одражава на резултате васпитно-образовног рада. Програм свих узрасних група обухвата исте музичке активности: музичко извођење (пјевање, свирање и извођење музичких игара), слушање музике и дјецје музичко стваралаштво. Све форме рада захтјевају темељну и одговорну припрему васпитача, што је предуслов за успјешну реализацију свих васпитно-образовних задатака.

ЛИТЕРАТУРА

- Vidulin, S. (2016). Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 62 (1), 221–233.
- Ђурковић Пантелић, М. (1998). *Методика музичког васпитања деце предшколског узраста*. Шабац: Висока школа за образовање васпитача.
- Ивановић, Н. (2007). Методика општег музичког образовања за основну школу. Београд: Завод за уџбенике.
- Јеремић, Б. (2012). Интегративни и интердисциплинарни приступ у раду са децом предшколског узраста у оквиру активности музичке културе. У: Т. Грујић (ур.), *Зборник радова високе школе струковних студија у Кикинди*. Кикинда: Висока школа струковних студија за образовање васпитача, 95–106.
- Јечменић, В. (2015). *Ја могу – корак напред*. Београд: Креативни центар.
- Каменов, Е. (1999). *Предшколска педагогија*, књига прва. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Коменски, Ј. А. (1946). *Материнска школа*. Београд: Просвета.
- Milić, I. (2016). Ritmičke slike u funkciji razvoja predškolskog deteta. *Savremeno predškolsko vaspitanje i obrazovanje: Izazovi i dileme*. Jagodina: Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu, 231–244.
- Павловић, Б., Цицковић Сарајлић, Д. (2015). Специфичности и значај музичког васпитања деце узраста до три године у предшколској установи. У: С. Минић (ур.), *Зборник радова Учитељског факултета Призрен – Лепосавић* (9). Лепосавић: Универзитет у Приштини, Учитељски факултет, 289–302.
- Правилник о општим основама предшколског програма* (2006). Службени гласник Републике Србије, Просветни гласник 14/06.
- Радош Мирковић, К. (1986). *Музика и предшколско дете*. Београд: Завод за унапређивање васпитања и образовања града Београда; Завод за уџбенике и наставна средства.
- Соколовић Игњачевић, М. (2019). Слушање музике у оквиру предшколског образовања у програмским документима и стручним публикацијама у Србији од краја 19. века до данас. *Артефакт, уметничко-научно-стручни часопис*, 5 (1). Ниш: Универзитет у Нишу, Факултет уметности у Нишу, 45–61.